

DIALOG I VERKLIGHETEN
– PÅ JAKT EFTER RÖDA TRÅDAR

Beställningsadress:

Liber Distribution

162 89 Stockholm

Tfn: 08-690 95 76

Fax: 08-690 95 50

E-post: skolutveckling@liber.se

Beställningsnr: U04:039

ISBN: 91-85128-29-5

ISSN: 1651-9787 2004:11

Omslagsfoto: Lucky Look/ ProfiMedia

Fotografier: Kenneth Hellman

Foto på Tom Tiller i inledningen
är taget av Yngve Olsen Saebbe

Formgivning: Forsbergvonessen

Tryck: Lenanders Grafiska, 2004

innehåll

FÖRORD

5 Dialog för utveckling!

INLEDNING

6 Skolor är olika!

FYRA KOMMUNER – FYRA BILDER

MALMÖ

10 Bilder ur verkligheten

NORDMALING

16 Jantelagen avskaffad!

ESKILSTUNA

22 Skolan har inte patent på lärandet

STRÖMSTAD

26 Motstånd förutsättning för att utvecklas

PÅ JAKT EFTER RÖDA TRÅDAR

32 Det vardagsnära är lättare att förstå

34 Den som berörs ska höras

36 Med en stadig hand på rodret

38 Konsten att fånga en forskare

40 Att sprida sina erfarenheter

41 Dialoger bygger broar och bryter barriärer

VILL DU VETA MERA?

43 Litteraturtips

Dialog för utveckling!

Hösten 2000 fick Skolverket ett särskilt utvecklingsuppdrag av regeringen. Uppdraget innebar att verket skulle söka nya former för att rikta stödjande och stimulerande insatser till kommuner och skolor.

Skolverket delades den 1 mars 2003 i två myndigheter, dels Skolverket vars verksamhet är inriktad mot kvalitetsgranskning, tillsyn samt uppföljning och utvärdering, dels Myndigheten för skolutveckling som genom både generella och riktade insatser stödjer kommuner och skolor i deras kvalitetsutveckling och arbete med att nå en god måluppfyllelse.

Sedan uppdraget gavs har utvecklingsdialoger med ett stort antal kommuner inletts och förbättringsarbete har startat i många skolor i dessa kommuner. Utvecklingsdialogerna är ett nytt sätt att arbeta. Myndighetens medarbetare möter lärare, skolledare och politiker för konstruktiva samtal om mål, resultat och utveckling. Dialogerna har lett fram till en stor mängd utvecklingsinsatser som syftar till att förbättra barns och ungas förmåga att läsa, skriva och räkna, men som också syftar till att utveckla kommuners förmåga att granska och förbättra den egna verksamheten. Arbetet med utvecklingsdialoger fortsätter i Myndigheten för skolutveckling.

I skriften Dialog för utveckling (ISBN 91-89314-69-7), som gavs ut i början av 2002, beskrevs det nya arbetssättet i ett samtal med Tom Tiller från Tromsö universitet.

Den skrift du nu håller i handen är fortsättningen på Dialog för utveckling. Den här gången vill vi visa hur utvecklingen kan ta sig uttryck i fyra olika skolor och kommuner som samarbetar genom dialoger med Myndigheten för skolutveckling. Tom Tiller hjälper dig att, på sitt oafterhärmliga sätt, se sammanhang och fokusera på de viktiga områdena; verklighetsanknytning, delaktighet, struktur, forskningsanknytning och spridning.

Detta material har arbetats fram av Tom Tiller tillsammans med Clas-Uno Frykholm, Ingemar Gullstam, Kjell Hedwall och Jannika Roeck Hansen. Texten har bearbetats av Lena Calderon. Kenneth Hellman har tagit bilderna.

Trevlig läsning!

Kjell Hedwall, avdelningschef
Myndigheten för skolutveckling

FÖRORD

Skolor är olika!

Lokalsamhällen är olika. Skolor är olika. Två skolor kan ha nästan samma materiella förutsättningar, samma typ av personal med samma genomsnittsålder och ligga i samma typ av kultur- och bostadsområde men ändå skilja sig åt totalt när det gäller pedagogiska metoder och det dagliga arbetet. Skolorna är färgade av sina lokalsamhällen där människor möts och där åsikter och synpunkter stöts och blöts. Det är från dessa lokalsamhällen som de unga kommer till skolan och blir elever. Därför måste skolan alltid fråga varifrån eleven kommer. Det rätta svaret är då inte ”från mattelektionen”, utan från ett hem och ett lokalt sammanhang som präglar deras tankar och handlingar. Skolan måste ta sig tid att förstå den lokala kod som styr de unga som en osynlig hand. Sådan förståelse vinner man genom att samarbeta i en konkret verksamhet och genom hållbara dialoger.

Inga skolor är exakt likadana och inga handlar på samma sätt. Det finns naturligtvis likheter men de behöver inte alls stämma överens med de skenbara sociala och materiella likheterna. Vi ska vara glada för dessa skillnader, eftersom de egentligen är hedersbetygelser till det mänskliga. Här visar vi på en rik mångfald av bilder från olika kommuner. Mångfald är källan till förnyelse. Enfald och likriktning är kanske ett önskemål i det moderna samhället, eftersom det är lättare att mäta, väga, standardisera och jämföra. Men de rätlinjiga spåren för skolans utveckling riskerar att leda raka vägen in i en pedagogisk olycka. Man måste följa de spår människor befinner sig på. Skolutveckling är som fjärlens fladdrande i luften en vacker som-mardag, lite hit och lite dit, men alltid med målet i sikte.

Även om skolor och samhällen är olika, finns det sådant som alla måste intressera sig för i skolans vardag. Alla har rätt att få vissa förutsättningar och färdigheter i skolan som varar livet ut. Basfärdigheter kallar vi dem. De är de viktigaste nycklarna till kunskapens värld.

Grundläggande ämneskunskaper och färdigheter i matematik, svenska och främmande språk kan inte läras in ordentligt om skolans och lokalsamhällets särprägel glöms bort. Man måste alltid gå från det som ligger en nära och är bekant, till det som är främmande och nytt. När den egna naturen och kulturen färgar skolämnenas

grundbegrepp blir de mer lättbegripliga. När de ungas liv görs relevant i skolan, är vägen till den efterlängtade aha-upplevelsen i regel inte lång. Och när lokal historia kryddar berättelserna om den stora världen, behöver inte det historiska materialet vara så tråkigt längre.

Bilderna på nästa sida uttrycker bättre än ord olikheternas budskap och de lokala förutsättningarnas mångfald. Det är dessa olikheter som ska förvandlas till starka och likvärdiga inlärningsvillkor för alla. Därefter kommer fyra inspirerande reportage från kommuner som ingår i arbetet med utvecklingsdialoger. I det avslutande avsnittet finns slutligen en beskrivning av några viktiga förutsättningar för skol-utveckling.

Tom Tiller

Professor Tom Tiller, Tromsø universitet

FYRA KOMMUNER FYRA BILDER

Nordmaling, en glesbygdskommun utanför Umeå – Fosie, en invandrartät stadsdel i Malmö – Strömstad, en småstad på västkusten och Eskilstuna som är en mindre industristad. Fyra kommuner i fyra helt olika delar av Sverige som har tagit sig an sin utveckling på fyra skilda sätt. Alla med samma mål – att förbättra resultaten i basfärdigheterna läsa, skriva och räkna – men som valt olika vägar och metoder beroende på förutsättningarna där man är. Det finns inget rätt, bara olika sätt.

Bilder ur verkligheten

– Är ni från polisen? Frågan avfyras av den första person som vi möter i Lindängeskolan i Malmö. Personen är en kille i fjortonårsåldern med invandrarbakgrund, som nyfiket granskar det lilla reportageteamet bestående av mig, Lena Calderon, och Kenneth Hellman, som är fotograf. Vi tittar på varandra med förvånade leenden. Här fick vi våra värsta fördomar bekräftade direkt.

Vi vet att stadsdelen har en stor andel invandrare. I vissa klasser är det bara ett eller två barn med svensk bakgrund. De andra kommer från världens alla hörn. Här finns barn som pratar arabiska, kantonesiska, mandarin och albanska. Skolan visar dåliga resultat. Här är språket det centrala och de har satsat mycket på språkutveckling på Lindängeskolan.

Vi trasslar oss igenom korridorerna till konferensrummet där vi ska träffa rektorn, Jeanette Ranelykke, Sonja Arnman från Skolverket¹ och Caroline Liberg, som är forskare.

Skolan har valt att stämma av sitt arbete med forskare i stället för att själv dokumentera sin undervisning.

– Forskarna hjälper oss att få överblick att se vad vi gör i vardagen. En forskare utforskar vår verksamhet och ställer frågor och hittar samband.

Carolines första uppgift var att kartlägga hur de jobbar här i skolan, med fokus på läs- och skrivmiljöer.

– Vi inledde med en framtidsverkstad där vi diskuterade fritt i grupper hur vi skulle vilja ha läsmiljöerna i skolan om vi hade obegränsat med pengar. Lärarna gav mig sin bild av sin skola och sin verksamhet, berättar Caroline.

– Jag stämde av min bild med deras och på så vis fick vi en gemensam plattform. Sedan gick jag ut i klasserna och följde pedagoger i olika ämnen och intervjuade barnen. Det jag såg och dokumenterade fick lärarna komplettera och till slut blev det en rapport, fortsätter Caroline.

¹ Från och med den 1 mars 2003 är det Myndigheten för skolutveckling som ansvarar för arbetet med utvecklingsdialoger

I rapporten reste Caroline frågor som diskuterades i arbetslagen. Det gällde att prioritera och fokusera och det blev till slut ett underlag till kompetensutveckling där all personal är med!

– Vill man förändra måste alla vara med för att det ska ge effekt – även eleverna, understryker Jeanette, och det gäller att samlas runt en fråga. Det betyder att man måste säga nej till annat. Nu jobbar vi med språk och värdegrund. Det är vår väg till bättre resultat i vår skola.

Processen fortsätter i grupper ledda av en handledare.Handledningen är vardagsnära och konkret och inriktad på svenska som andra språk. I de här grupperna talar man om frågor – inte om problem. Så tar lärarna med sig erfarenheter från handledningsgrupperna in i klassrummen och testar dem där i verkligheten. Stöter och blöter och sprider sedan kunskaperna till kollegerna i arbetslaget.

– Man kan säga att vi går från praktik till teori. Som pedagog känner man sig mer professionell när man ser sitt arbete i ett sammanhang och får reflektera och diskutera med en handledare. Den tiden tar man sig sällan annars. Vi vet nu att det vi gör i vardagen är viktigt. Det stärker vår självkänsla och det stärker i sin tur elevernas självkänsla, berättar Jeanette. Vårt arbete handlar ytterst om att bygga självkänsla.

Här är skolan mitt i byn och betyder nästan allt i många barns liv. Hit kommer man under många år efter nian och berättar hur det går för en, för att träffa gamla kompisar och vara med i olika aktiviteter efter skoltid. Alla är välkomna. Många barn i Lindängeskolan, både svenska och med invandrarbakgrund, har ett begränsat språk och lever under knappa omständigheter. Skolan har en viktig uppgift i att bygga självkänsla hos dessa barn.

– Vi ser inte språkutvecklingen isolerat. Den är sammanväxt och komplex. Därför jobbar vi parallellt med GRETA, som står för våra värdeord – glädje, respekt, empati, trygghet och ansvar. Vi ser på barnen som kompetenta varelser från början som har massor av talanger och förmågor. De är tänkande och kännande, inte tomma lådor som ska fyllas.

– Det är många saker tillsammans som åstadkommer skillnad. Det är helhetssynen. En drivande skollledning är helt avgörande för att hålla ihop och fokusera.

Efter en snabb skollunch med Jönssons Frestelse (ja, vi är ju i Skåne!), får vi tillfälle att byta några ord med en av lärarna, Kerstin Kjellström, som har jobbat på skolan i massor av år.

– Jag har inte känt en sådan entusiasm på femton år! Det har varit fantastiskt med utvecklingsdialogen och samarbetet med Caroline. Vi har fått en helhet och allt vi gör känns viktigare nu. Inledningsvis var det jobbigt. Många elever, särskilt invandrarkillar, har svårt att uttrycka sig i tal och skrift. En del har inte gått i skolan på flera år på grund av krig. Men eleverna måste skriva, vi lockar dem till det, på olika sätt. De får dokumentera sitt arbete, skriva annonser och göra talk-shower som vi spelar in på DVD. Vi måste möta barnen där de är och prata, diskutera, dramatisera och skriva. Det gäller att hitta drivkraften hos alla.

Kerstin kan inte tänka sig att jobba någon annanstans.

– Eleverna på den här skolan kräver mycket mentalt, men ger så oändligt mycket tillbaka. Man måste vända ut och in på allt man tror på, för att mötas och förstå. Och ständigt föra dialog. Mycket är annorlunda och måste pratas om, förklaras och beskrivas. Det är öppet och tolerant på Lindängeskolan men vi har tydliga regler.

Biblioteket är hjärtat i skolan. Så har det inte alltid varit. Förut var det mest stängt men nu är det öppet hela skoldagen. Biblioteket är ett ställe för lugn, nyfikenhet och stämning. En plats utan krav. En plats med koncentrerad tystnad och en personal med ett smittande engagemang.

– Vi är lite som mormor och mamma för barnen, skrattar Ann-Marie Larsson och Märta Mody, som utgör teamet i biblioteket. Vi erbjuder hjälp men ställer inga krav. Vi jobbar med lusten att läsa och skriva, berätta och lära.

Ann-Marie var med och startade biblioteket en gång i tiden och nu är hon tillbaka på några timmar i veckan, fast hon har gått i pension.

– Använd de äldres erfarenhet! uppmanar Märta. Ann-Marie är kontinuiteten i verksamheten. Vi har jobbat ihop i många år. Teamet är viktigt och att vi organiserar och planerar verksamheten. Varje år skriver vi bokslut för biblioteket och varje gång vi har gjort en förändring har vi nyinvipling då vi lottar ut böcker, träffar författare, läser, skriver och dramatiserar.

– Vi har slagit upp gammalt tänkande som till exempel att läsinläring ska ligga på svenskläraren och matte på matte/No-läraren, berättar Lisbeth Frank, lärare 1–7. Här jobbar vi med ett språkutvecklande arbetssätt i alla ämnen. Vi utmanar ungarna att utveckla sig själva och att beskriva känslor och synpunkter. I takt med att de får ett språk, minskar slagsmål och konflikter, det märker vi tydligt.

– Vi lyssnar på barnen vad de vill göra. Så blir teamet utgångspunkten. Där planerar

vi tillsammans, diskuterar och utbyter erfarenheter. Vi har så många barn att vi omöjligt kan klara av vårt jobb med traditionell klassundervisning. Nu har varje barn kontakt med flera vuxna som delar ansvaret.

På Lindängeskolan handlar det mer om att göra en berättelse levande än att stava rätt. För att kunna klä känslor i ord och få ett mer nyanserat språk jobbar man med adjektiv och att beskriva vad man ser.

– Vi lärare är också mer medvetna om hur vi använder språket. Vi lovar inget som vi inte kan hålla. Vi tar ansvar och barnen tar ansvar. Numera kan vi lita på att barnen går till biblioteket under temaarbetet och inte driver iväg, att de klarar av att arbeta i temablock och ta rast när det passar dem i arbetet. Det är en stor social förändring. Barnen har lugnat ner sig, de är bättre på att diskutera och trygga i sig själva.

Stadsdelen har beslutat vilka tester som ska göras i alla skolor i Fosie. Lindängeskolan skulle vilja ha färre tester och en annan form av uppföljning. Vi jobbar mycket med bekräftelse i stället, avslutar Lisbeth. Här finns mycket hjärta, engagemang och kramar – men ingen prestige!

Jantelagen avskaffad!

I Nordmaling har man gått så långt i prestigefrågan att man officiellt har avskaffat Jantelagen. Det står inskrivet i skolplanen. Nordmaling är en liten glesbygdskommun några mil utanför Umeå. Bara 7 600 människor bor här och ändå hade de en mycket rörig och turbulent politisk styrning och organisation när utvecklingsdialogen drogs igång. Betygsutfallet var inte bra, det var en allmänt negativ hållning och media skrev ner skolan.

– Då la vi fokus på utveckling, inte på det som hade varit, och vi började bygga upp öppenhet, värme och tillit. Det hade vi tappat, berättar kommunstyrelsens ordförande Kerstin Sjöström.

För att få ordning på skolfrågorna krävdes mycket arbete och engagemang. När organisationen så småningom var på plats anställdes Arne Norberg, som fick ansvar för samordningen inom skolan. Han berättar om samarbetet med den statliga myndigheten:

– Småskaligheten är en fördel men gör att vi behöver ännu mer stöd utifrån. Utvecklingsdialogen har givit nya resurser att arbeta med men framförallt har vi fått nya glasögon och självtillit. Vi känner att det vi gör är bra.

– Jag kände det som en hand som sträcktes ut när myndigheten ringde, erkänner Kerstin. Vi var väl medvetna om att vi hade dåliga resultat. Vi hade problem och vi hade inte lyckats lösa dem själva. Efter en tids inskolning för alla inblandade tog utvecklingsarbetet fart och har nu en stark egen kraft. Skulle vi behöva hjälp igen om några år skulle jag ringa Myndigheten för skolutveckling direkt!

– Egentligen började vi i fel ända, tycker Kerstin. Uppifrån och ner. Vi började med beslutet och tog förankringen sen. Men det gick bra ändå och det tror jag beror på en liten sak som vi gjorde – vi gick ut till skolorna och frågade dem vilka områden som behövde utvecklas. De skulle ange tre områden som de var bra på och tre som behövde utvecklas.

I Nordmaling är man medveten om betydelsen av en positiv ledningsgrupp som tror på utvecklingsarbete. De som lyckas har en ledning som sprider engagemang och är nyfikna på utvecklingsarbete.

Spridning är ett nyckelord i utvecklingsarbete i Nordmaling. Spridning av kun-

skaper och idéer mellan människor och skolor, mellan ledning och olika enheter. Kommunen är glesbefolkad och skolorna väldigt olika i tätort och på landet. Här har utvecklingsdialogen betytt mycket för samarbetet.

Den lokala kulturen påverkar verksamheten och resultaten.

– Man måste ta till sig att det är på det sättet och förhålla sig till det, menar Arne. Det finns en grabbig kultur här som vi inte kan runda. Men det finns en kraft i den som vi vill utnyttja till positiva förändringar.

I Nyåker pågår stor aktivitet i skogsbrynet en bit ifrån skolan. Här har det räknats ut dimensioner på plank och bräder, ritats, tänkts, spikats och skrivits. Eleverna på Nyåkersskolan har byggt sitt eget klassrum i det fria, Vistet. Här är det solklart att kunskaper är värdefulla i det verkliga livet.

Rektorn på skolan heter Ulrika Hurdén. Vi pratar lite medan Kenneth fotograferar Pernilla på fyrhjulingen vid Vistet.

– Vi är tre skolor som samarbetar, varav en är en fristående skola. Små enheter som tidigare jobbade var och en för sig. Nu jobbar vi tillsammans över alla gränser. Grundskola, förskola och friskola. Skolorna var i otakt men vi hade blivit tvungna att samarbeta i vilket fall som helst. Det är en överlevnadsstrategi när man är liten, har lite personal och är nedläggningshotad. Tankarna fanns men dialogen var kicken att komma igång. Vi är så ofta låsta i traditioner och gamla vanor. Samarbetet med friskolan har öppnat för nya tankar bland annat om föräldrastyrd verksamhet och hur det är att driva en skola. Nu har vi gemensamma friluftsdagar, utbildningsdagar och planerar att göra gemensamma inköp. Alla behöver inte ha all utrustning

Två personer från varje skola ingår i gruppen som träffas i möten och över nätet i gemensamma projekt.

I Lögdeåskolan jobbar man med att lära sig stava. Solskolan, heter projektet som går ut på att lära sig stavelser och se orden som bilder. Modellen bygger på intuition och ska utveckla barnens förmåga att skriva.

I sexan pågår Solskolan. Det är alldeles tyst i rummet när vi tassar in. ”Narkos, måla, teflon, påse.” Läraren, som heter Anita, läser orden parvis och skriver upp dem på tavlan när barnen har skrivit dem i sina böcker. Så får de rätta sig själva. Vid ordet atom blir det lite glatt pratigt en stund men Anita ropar ”kom tillbaka” och koncentrationen ökar igen.

– Jag har arbetat med Solskolan i åtta veckor och ser det som mycket bättre än

den gamla typen av diktamen. Tidigare hade vi inget verktyg och eleverna är också glada för de får inga läxor. Här på skolan har vi inte sett vinsterna än men på Rundviksskolan har de hållit på mycket längre, säger Anita. Prata med dem!

Vi åker till Rundviksskolan. Här arbetar man sedan tre år med Solskolan i skriv och läsundervisningen. Vi träffar Kristina som är lärare. Hon är väldigt entusiastisk över Solskolan.

– Solskolan är väldigt genomtänkt och har hjälpt våra elever. Alla nådde målen i femman. För en del elever har det till och med gjort att det lossnat i matte. När det blir mindre problem med läsningen upptäcker man annat, till exempel matte. Med bättre läsfärdigheter förstår barnen bättre.

På Rundvik började dialoggruppen sprida sina kunskaper och idéer direkt. De har listat all litteratur som finns tillgänglig för pedagogerna i kommunen och de har gjort en kompetensinventering.

– Vi åker till andra skolor och berättar hur vi gör. Vi diskuterar och jämför och delar med oss av material. Det är då det blir roligt, berättar Anki som arbetar som pedagog på skolan. Arbetet har givit ringar på vattnet, till och med utanför kommunen.

Utvecklingsdialogen har inneburit mycket samarbete mellan skolorna. Man har mycket att lära av varandra. Nu har man också etablerat kontakt med forskare på Umeå universitet för att få mer kött på benen, speciellt inom specialpedagogiken för barn i behov av särskilt stöd.

Skolan har inte patent på lärandet

Jag hittar genast Tunafors skola på tavlan vid Eskilstuna station. Den ligger inne i stan men ändå lite i utkanten. Här ska jag träffa rektorn, Christer Sundberg. Ganska snart märker jag att ingen kallar Christer för något annat än Kax. Kax hit och Kax dit! Alla vill prata med Kax!

Det är fredag och morotskaka till kaffet i lärarrummet. Livliga diskussioner och glada skratt. Det märks att alla är med i gänget, är delaktiga. All personal har varit med och utarbetat ämnesplaner. Det har givit djup förankring.

Vi måste arbeta i arbetslag! Ingen människa lär sig något genom att bara läsa ett papper och tänka själv. Reflektion med andra är nödvändig, slår Kax fast med eftertryck.

Reflektionen har givit ett annat klimat, det har öppnat upp mellan lärarna och mellan de fyra skolor som deltar i utvecklingsdialogen.

– Vi ger och får feedback från andra skolor, det är vi inte vana vid. Vi är helt enkelt inte vana vid beröm, skrattar Jan-Erik, som också är rektor.

I Eskilstuna har man valt att jobba mycket med struktur. Med ämnesplaner och individuella utvecklingsplaner hela vägen från och med förskolan.

– Vi har fått instrument att arbeta med, tycker Jan-Erik.

Utvecklingssamtalet är navet som driver processen. Dialoggruppen har utarbetat en egen modell och all personal ska få utbildning i utvecklingssamtal. Utifrån utvecklingssamtalen gör man individuella åtgärdsplaner med hjälp av handledare.

– Tidigare undrade vi hur vi skulle utvärdera eleverna. Nu är det lätt – vi mäter resultaten mot ämnesplanen. Då kommer vi ner på en konkret nivå, bara det är en framgångsfaktor, menar Jan-Erik. Det har blivit tydligt vad vi kan erbjuda eleverna och föräldrarna. Vi har fått ett användbart arbetsmaterial.

Många grupper arbetar parallellt, pilotgrupper, ämnesöverskridande grupper, utvecklingsplan- och åtgärdsprogramgrupper och olika samverkansgrupper som är bildade mel-

lan de olika grupperna. Hur hinner man med att delta i alla grupper? undrar jag.

– Det var lite motstånd i början men efter ett tag ser man vad det ger. Den tid vi lägger ner i grupperna spar vi i ett senare skede. En timmes målsättning spar tio timmars utvärderingstid. Det ger så mycket att man har lust att ge den tid det tar, säger Annika som jobbar som lärare i en av skolorna som deltar i utvecklingsdialogen.

Alla som jag har träffat är väldigt positiva till utvecklingsdialogen.

– Det har öppnat upp på skolan, det har öppnat upp mellan skolorna i kommunen, mellan ledning och skolorna och mellan skolorna och den statliga myndigheten. Ja, vi har ökat dialogen på alla nivåer, säger Kax. Vi har släppt fram varandra. Förvaltningschefer och skolchefer har varit med i diskussionerna och det har varit väsentligt men de har hållit sig i bakgrunden och släppt fram rektorerna. Och vi rektorer har släppt fram lärarna.

– Myndigheten har gjort sitt och förvaltningen har gjort sitt och det stora jobbet har pedagogerna gjort. Så har vi hållit ihop det i dialoger.

– Allt går ut på att förbättra måluppfyllelsen, men vad är det som påverkar skolutvecklingen egentligen? Engagemang från ledningen, ämneskunskaperna och lärarnas huvuden. Att lära av andras erfarenheter. Skolan har inte patent på lärandet längre, menar Kax.

Kontakten mellan den statliga myndigheten och skolorna har blivit mycket tätare.

– Vi har kommit mycket närmare varandra, säger Ewa. Vi träffas ofta för att försöka fånga upp och utgå från vad kommunerna och skolorna behöver jobba med. Nu hittar vi gemensamt nya vägar och det leder sannolikt till mycket bättre måluppfyllelse.

– Får vi bättre måluppfyllelse i Eskilstuna trivs lärarna och Eskilstuna får gott rykte och fler vill flytta hit, avslutar Kax.

Ett viktigt samband för kommunpolitiker att reflektera över.

Motstånd förutsättning för att utvecklas

Det blåser snålt och det blir aldrig något riktigt dagsljus, denna novemberdag i Strömstad. Men i Mellegårdsskolan är det ljus och varmt. Sextiosju elever från förskolan till mellanstadiet går här och det känns litet och mysigt. Ett av klassrummen har fina skrivbord och soffor som skolan har fått från ett nedlagt bankkontor i stan. Arbetslaget består av fyra lärare och en förskollärare. Vi kommer till skolan i sällskap med Annika Torstensson, lärare och sammanhållande i utvecklingsdialogen, och hamnar rakt in i en mattelektion som Thomas Rosén har i sin fem-sexa. Man jobbar intensivt med mönster och de matematiska sambanden. Alla nivåer jobbar på samma tema med olika komplikationsgrad. Eleverna får börja med att beskriva vad de gör, illustrera och slutligen, på de högre nivåerna, skriva en matematisk formel som uttrycker det som de håller på med. Matte med mening. Thomas ingår i utvecklingsdialogens mattegrupp som har till uppgift att arbeta med att höja resultaten i matte. Han ingår även i referensgruppen i svenska och tycker att det har givit honom ännu bättre förutsättningar att lyckas.

– Numera är det mer öppna svar i matten, mer problem och resonemang. Vi går mer mot talad matte. Vi vill göra matte till ett glädjeämne.

Mattegruppen har haft en kompetensutvecklingsdag i matematik tillsammans med NCM, Nationellt Centrum för Matematikutbildning. Det upplevdes som mycket givande.

– Vi behöver ha aktuell information om forskningen och litteratur i våra olika ämnen. Vem ansvarar för det egentligen? undrar Thomas. Vi får information om nya metoder men inte om varför.

Vad innebär utvecklingsdialogen i Strömstad? Hur griper de sig an möjligheten? Hur har det förändrat arbetet på skolorna? Annika berättar:

– Det har blivit ett forum för utveckling och det har givit möjlighet att ägna sig åt utvecklingsfrågor. Förändringen innebär att vi jobbar med kompetensutveckling i

vardagen, förtydligar Annika. All tid för kompetensutveckling läggs inom utvecklingsdialogen. Utan den hade vi inte nått de resultat vi har uppnått. Vi ville förändra kompetensutvecklingen. Nu tar alla ansvar för sin egen utveckling och det har givit resultat här. Men vi måste bevisa och bekräfta för ledningen att vi åstadkommer något när vi nu lägger all kompetensutveckling på svenska och matteprojektet. Vi kan bevisa det och vi vill att hela Strömstad ska anamma samma modell.

– Det handlar mer om fokusering än om pengar. Man hamnar ofta i resonemang om resurser, men det är inte en resursfråga. Ökad pedagogisk kompetens ger kvalitetsutveckling. I utvecklingsdialogen bygger vi kompetens i svenska och matte och sprider det i arbetslagen, berättar Annika.

Thomas tycker att det är bra att pedagogerna får koncentrera sig på utveckling i sina egna ämnen.

– Det känns rätt. Vi behövde något rejält som anknyter till det vi utbildar barnen i, hellre än alla de kurser om trasiga barn och mobbning som vi erbjuder. Vi har satt matte i fokus. Det är inget projekt utan en kontinuitet. Barnen har blivit lugnare nu när de är medvetna om vad de ska kunna och känner att de kan, tycker Thomas.

Mattegruppen består av förskollärare och pedagoger i både grundskolan och gymnasiet. Man träffas tre timmar varje vecka. Gruppen har krympt över tiden men är idag väl sammansatt. Det var ovant framförallt för gymnasielärarna att samarbeta med förskollärare i sitt ämne, men med tiden såg alla vilket stort utbyte man kan ha av varandra.

– Vi lär oss mycket av andra lärare på andra skolor. Vi behöver varandra! Vi orkar inte gå på fler konferenser, men det här orkar vi för det ger påfyllning! Det bygger på kontinuitet i grupper och arbetslag. Det är tillsammans med människor man är trygg med, som man kan få det motstånd man behöver för att utvecklas.

Idén med utvecklingsdialoger kom från Skolverket¹ och skolledningen men deltagandet var intressestyrt. Ingen valdes ut utan man fick önska att vara med. Detta uppskattas mycket. Man ska uppmuntra dem som har intresse för att jobba hellre än att utse personer uppifrån.

¹ Från och med den 1 mars 2003 är det Myndigheten för skolutveckling som ansvarar för arbetet med utvecklingsdialoger

– Anledningen till att det fungerar så bra är just att det finns så många engagerade lärare i skolorna, anser Lena, som är lärare i svenska och deltar i utvecklingsdialogen i svenskagrupper. Kommunen initierade men det är grupperna som driver. Grupperna ger energi och kan genomföra förändringar men för att få ringar på vattnet behövs ledarskap.

Vi pratar en lång stund om vikten av ledarskap. Så här långt fram på dagen kommer det fram en del kritik. Man tycker inte att ledningen har varit tillräckligt aktiv och stöttat. Och man saknar någon som tar ansvar för den pedagogiska utvecklingen.

– De har inte tagit några initiativ, utan det är vi som har gått till dem och informerat om det arbete som vi gör, berättar Lena.

Hur visar de då resultaten för andra?

– Trots att vi är en liten skola med bara ett arbetslag, klarar vi av att driva flera projekt samtidigt. Det fungerar tack vare att vi dokumenterar jobbet. Men det är svårt att beskriva sin egen verksamhet, man hamnar lätt i hårklyverier på formuleringsnivå, säger Lena. Vi är inte vana vid att dokumentera vårt arbete. Men det känns som ett stort lyft för verksamheten när man fått ner det på papper. Därigenom kan vi även visa andra vad vi faktiskt gör.

Kan vi inspirera andra att göra samma sak som vi – då har vi lyckats! ■

Reportaget från Malmö, Nordmaling, Eskilstuna och Strömstad har skrivits av Lena Calderon. Kenneth Hellman har tagit bilderna.

PÅJAKT EFTER RÖDA TRÅDAR

Första gången man läser en text präglas helhetsintrycket ofta av mångfalden och det säregna. Vid flera genomläsningar upptäcker man kanske gemensamma nämnare, röda trådar, som löper mellan orden och bilderna. I det följande avsnittet har vi varit på jakt efter sådana röda trådar i utvecklingsarbetet i de fyra kommunerna.

Finns det några gemensamma nämnare eller åsikter som framstår tydligare än andra? Ja, successivt har bilden av fem röda trådar vuxit fram:

1. Verklighetsanknytning
2. Delaktighet och inflytande
3. Struktur och systematik
4. Forskningsanknytning
5. Spridning

Det vardagsnära är lättare att förstå

Learning by doing, skrev John Dewey in med stora bokstäver i pedagogikens historia. En del av problemen i dagens skola tycks vara att undervisningen har isolerats från verkligheten. Många av de unga lär sig för lärarens skull, inte för sin egen. De ser ingen mening i att tillägna sig skolans ämneskunskaper. Skolan blir tråkig och man skyndar ut till verkligheten, där det verkliga lärandet tar vid.

Verklighetsanknytning innebär att trådar spänns mellan kunskap och insikt. I läroplanens mål poängteras vikten av en undervisning som knyter an till lokalsamhället. Balansen mellan "huvudets och handens kunskap" är viktig för alla, men kanske särskilt för de barn och ungdomar som inte är så motiverade att ta till sig skolans innehåll. En starkare koppling mellan teori och praktik kan vara ett sätt att göra skolan bättre för alla.

Det är lätt att enas om att ett samband mellan skolans undervisning och elevens intressen och verklighet utanför skolan är bra. Men det verkar inte alltid vara så en-

kelt att knyta ihop detta. Barnen kommer inte in i klassrummet som oskrivna blad. De kommer från hem och lokala miljöer fyllda av kulturella värden och erfarenheter. Den avgörande frågan är om skolan kan göra dem relevanta.

För barn som kommer från andra länder är det deras erfarenheter från hemlandet och den egna kulturen som bör stå i fokus den första tiden. Det som är avlägset för infödda svenskar är nära för invandrabarnen. Det som är nära för svenskar är avlägset för dem som kommer utifrån. När skolans undervisning möter kulturer, natur, arbetsliv och historia som de unga känner igen som sitt eget, går inlärningsprocessen ofta bra.

Skolor som för in elevens lokala förhållanden i undervisningen upplever att den blir mer meningsfull. Elevens redogörelser blir livfullare. Starkare kulörer och fler valörer förekommer i uppsatser och andra skriftliga arbeten.

Verklighetsanknytning är ett av de främsta villkoren för autentisk inlärnin

att öka lusten att lära. Men en pedagogik som är starkt inriktad mot lokalsamhället kanske inte alls stämmer med sådant som tas upp i läroböckerna. En undervisning som anpassas till de lokala förhållandena kräver därför extra insatser från lärarnas sida, för att övertyga eleverna och föräldrarna om värdet av det lokala materialet och för att ta fram ett nytt undervisningsmaterial.

*”Många av de unga lär sig för
lärarens skull, inte för sin egen”*

Den som berörs ska höras

I ett demokratiskt samhälle är det viktigt att den som berörs har rätt att bli hörd. Många ska ha plats i arbetet med dialogerna. På samma sätt som det är ett ideal att det dialogiska klassrummet ska ersätta det monologiska, så ska utvecklingsdialogen främja delaktighet i alla faser. Det ska därför vara öppna kanaler mellan dem som har det direkta ansvaret för utvecklingsarbetet på den enskilda skolan och dem som berörs av den pedagogiska innovationen. Den ”öppna dörrens politik” ska eftersträvas överallt där det är möjligt.

Det är ett mål att ansvarslärande ska gälla för alla, både elever och pedagoger. Ansvarslärande betyder att man har ansvar både för eget lärande och för att bistå andra i deras lärande. Det gäller därför att skolan kan finna metoder som säkrar att lärandet sprids i systemet och berikar alla.

Om ett förbättringsarbete i skolan ska lyckas, behöver alla i arbetslaget vara överens om vilka principer som ska gälla. Det

krävs ett öppet klimat där det är tillåtet att pröva nya tankar och idéer. Ett sådant arbetsklimat skapar engagemang. Engagemanget är förbättringsarbetets främsta drivkraft och behöver finnas hos både lärare, skolledare och elever.

Alla barn ska få vara vinnare i skolan!

Eleverna ska inte vinna över varandra i hård konkurrens, de ska vinna över sig själva i samarbete med andra. För att klara det behöver de hjälp och stöd av lärare som

ser betydelsen av delaktighet och inflytande på alla nivåer. I reportagen finns exempel på hur skolorna bygger nätverk och skapar inspirationskedjor för barnens bästa.

Engagemang och delaktighet är ord som bör ledas in i nya och tydliga pedagogiska banor. Ett sådant tänkande handlar om att passa bollen till en medspelare som har bättre chanser än man själv att göra mål och avstå från att bli hjälte till förmån för någon annan. För att inflytande och engagemang ska flöda i skolan måste elever och

*”Dörren till
utveckling
öppnas inifrån”*

lärare få varandra att framstå som duktiga.

Forskare och praktiker tycks vara överens om att delaktighet och inflytande är viktiga framgångsfaktorer i ett förbättringsarbete. Det är viktigt att känna att man äger uvecklingsarbetet själv – det är först då det får verklig kraft. Tryggheten i ett arbetslag kan vara avgörande för utvecklingen. Trygghet skapar förutsättningar för att synliggöra olika tankestrukturer och arbetssätt. Det måste finnas ett klimat som tillåter kritik. Det är tillsammans med människor man är trygg med, som man kan få det motstånd man behöver för att utvecklas. Det gäller att vara modig, att våga glänta på de stängda dörrarna och våga spränga gränser och ta egna initiativ. Att lyssna på andra kan öppna dörrar så att man känner delaktighet och möjlighet att förändra.

Med en stadig hand på rodret

Mötet mellan tradition och innovation är sällan jämbördigt. Det gamla är som fastfrusen is och det nya är som isbrytaren som banar väg genom isen. Isbrytaren behöver både en kraftig bog och en stark motor.

Skolutveckling är ett arbete som måste starta och drivas inifrån. Det nya måste ägas, vägas och formas inuti de människor som driver processerna. Det finns redan dyrköpta erfarenheter i Sverige och andra länder av försök att skapa en utveckling utifrån. Ofta invecklas det nya snabbt och kräver sedan mycket energi för att kunna avvecklas – innan själva utvecklingen tar fart.

Nya idéer förutsätter därför en fast struktur och en systematisk process. Det är med utvecklingsarbete som med vägar och bilar. Det är meningslöst att köpa dyra moderna bilar om vägarna saknas eller är fulla med stora hål. Den så kallade infrastrukturen måste fungera någorlunda innan de nya konstruktionerna, vare sig det

är bilar eller pedagogiska idéer, kan föras ut i omgivningen.

Många av de förbättringsinsatser som behöver göras i en skola handlar om att stärka kvaliteten på infrastrukturen. Infrastrukturen består av en mängd olika principer och system för till exempel an-

svarsfördelning, organisation, resursfördelning, tidsanvändning och sist men inte minst, det viktigaste av dem alla, gransknings- och förbättringssystemet. Det

handlar om hur man systematiskt säkrar och utvecklar kvaliteten i verksamheten.

I korthet kan man säga att ett sådant system börjar med en kartläggning av nuläget, fortsätter med att man bestämmer vad som ska förbättras och hur det ska gå till. Efter att man tagit reda på hur väl man lyckats går man vidare mot nya eller förändrade mål. Systematiken bör också omfatta hur man sprider sina erfarenheter till andra och hur man sätter samman konstruktiva arbetsgrupper.

"Allt utvecklingsarbete startar i vardagen"

SYSTEMATISKT GRANSKNINGS- OCH FÖRBÄTTRINGSARBETE

1. Kartläggning av nuläget
2. Utformande av konkreta mål för utvecklingen
3. Genomförande av verksamheten
4. Uppföljning och utvärdering mot uppställda mål
5. Analys och bedömning av resultaten
6. Nya utvecklingsåtgärder och/eller nya eller förändrade mål
7. Spridning av erfarenheter

Nya initiativ innebär att fastfrusna rutiner och organisationer luckras upp och att nya etableras. Innovation förutsätter förändring. Glimtarna från dialogarbetet visar hur viktigt det är med struktur och systematik i arbetet. Det värdefulla arbetet med att skapa mötesplatser får genom utvecklingsdialoger en god start. Men det är en lång väg att vandra och den kräver långsiktig planering, tålamod och uthållighet.

Lärare och andra pedagoger behöver hjälp med strukturarbetet av skolledare och politiker. I mötet med de fyra kommunerna har vi sett exempel på bärkraftiga dialoger mellan lärare, skolledare och politiker om strukturförändringar i syfte att stärka skolans basfärdigheter. Konstruktiva insatser sker i form av nulägesbeskrivningar för att klargöra var utvecklingsbehoven finns. Nya arbetsgrupper bildas för att genomföra konkreta utvecklingsåtgärder. Man söker olika vägar för att följa upp och utvärdera om man lyckas nå målen och man funderar över hur man bäst tar tillvara och sprider sina erfarenheter.

Konsten att fånga en forskare

Att arbeta med dialoger som grund för utveckling förutsätter att de som arbetar i skolan börjar prata med varandra och med andra om hur förskolan och skolan kan förbättras. Utveckling kräver att ”experter” av olika slag möts, så att olika kunskaper, erfarenheter och uppfattningar kommer fram och kan brytas mot varandra. Det är genom sådana möten som ett reflekterat och kunskapsbaserat förändringsarbete kan byggas upp.

Vad menas då med experter, kan man fråga sig. Ja, eleverna är naturligtvis experter på vad det innebär att vara elev. Därför måste deras röster höras. Lärarna är deras vägledare. Det är lärarnas uppgift att skapa förutsättningar för lärandet. De är experter på att inspirera och skapa en lust att lära som ska fortsätta livet ut.

Skolledarna är experter på att organisera och skapa kulturer där undervisning och lärande blomstrar. De har kanske den viktigaste uppgiften av alla – att leda och skapa förutsättningar för utveckling.

Så finns det ytterligare en grupp som tidigare inte haft så stor plats i förskolan

och skolan, nämligen forskarna. De är experter på att analysera och systematisera förskolans och skolans vardagsverklighet. De är också experter på att ställa de viktiga frågorna, de som kan leda vidare mot en kunskapsbaserad verksamhetsutveckling.

Synen på forskning och forskarens roll behöver förändras, både bland forskare och praktiker. Forskaren kan ses mer som en inspiratör och processtödare än som en förmedlare av vetenskaplig kunskap. Många forskare vill komma in i skolan för att arbeta mer praktisknära och aktionsinriktat. Förskolor och skolor behöver i högre utsträckning än tidigare öppna sina dörrar för forskarna. Utveckling sker inifrån, men det behövs också inspiration och stöd utifrån.

Forskarna ska inte komma ut i skolorna som de som kan och vet bäst hur saker och ting ska vara. Det är viktigt att forskare och praktiker möts i en dialog på lika villkor, med ömsesidig respekt för varandras kunskaper och erfarenheter. Forskaren kan se verksamheten med andra ögon, ifrågasätta

det självklara och stimulera till nya djärva tankar. Men forskaren måste också kunna lyssna och ta till sig de kunskaper och erfarenheter som praktikerna har. Det är mötet mellan den teoretiska och den praktiska kunskapen som är spännande.

Behöver lärare en nära kontakt med forskare? Ja! Man behöver bollplank och medspelare, någon att dela sina tankar med, en god kritisk vän vid sin sida. Lärararbetet kan vara ensamt, till och med i ett arbetslag. Det kan även bli enformigt om alla har likartade erfarenheter och liknande verksamhetsområden. Forskare kan vara det bollplank som skapar vibrationer och reflektioner i erfarenhetsmängden. Forskaren hjälper praktikerna i skolan att få överblick och sammanhang.

”Forskaren kan ses mer som en inspiratör och processtödjare än som en förmedlare av vetenskaplig kunskap”

Att sprida sina erfarenheter

Även om dialogarbete når långt, så når det inte ut till alla. Därför är det viktigt att man berättar för andra om det som man håller på med, vad man kommer fram till och vad man tror på. Det finns en stimulerande kraft i att få visa andra vad man gör.

Men spridning och erfarenhetsutbyte kan också ställa till med problem. Entusiasmen över alla nya idéer kan bli så stor att man vill göra allt och helst på en gång. Risken är då stor att det inte blir så mycket av något. Därför är det bra att ha en strategisk plan för hur spridningen ska gå till, att skapa former och systematik för spridning. Då bygger man kompetens och sprider erfarenhet och kunskap i skolan.

Forskning visar att aktörberättelser, där man framställer sig själv som en självständig, granskande och nyskapande aktör, inte är så vanliga i skolan. Den svenska förklaringen kan vara jantelagen, men troligen

döljer det sig mycket djupare förklaringar bakom det fenomenet. Berättelser är en förutsättning för en god spridning. Om man kan enas om dessa berättelser står man starkare. Det är därför en bra strategi att lägga vikt vid mötesplatser och starka kollektiv i förändringsarbetet. I ett första skede

är det kanske mest angeläget att berätta om det man gör för sina kollegor på den egna förskolan eller skolan och för andra förskolor och skolor i

den egna kommunen eller i grannkommunerna.

Det kräver mod att berätta med entusiasm att man har hittat lösningar som är bättre än de gamla. Många väntar alldeles för länge med att berätta om det man gör. Genom att betrakta spridningsarbete som en del i lärandet, blir det naturligt att redan tidigt i processen redovisa för andra vad man håller på med och hur man lyckas.

”Det finns en stimulerande kraft i att få visa andra vad man gör”

Dialoger bygger broar och bryter barriärer

Dialog är ett samtal där utbyte av synpunkter sker och där olika ståndpunkter respekteras. Att delta i en dialog handlar om att kunna lyssna på orden och på det som sägs mellan raderna. Det handlar om att lyfta fram det positiva och konstruktiva och inte lägga energi på att leta efter fel och fallgropar. Kritik ingår givetvis i en bra dialog, men den ska ha ett konstruktivt syfte. En god vän är alltid kritisk när det behövs. Men grunden för kritiken är en djupare förståelse och tillit mellan parterna.

När forskare träffar skolans representanter sitter inte forskarna på sina höga pal-lar och bara lyssnar och antecknar. Vi pratar med varandra! Forskarna lyssnar noga på det praktikerna har att berätta. På samma sätt lyssnar praktikerna på teorins representanter. Lärare och skolledare som har samarbetat med forskare i vardagen är mycket entusiastiska över dessa möten. Dialogen för den praktiska vardagen i nära kontakt med de teoretiska begreppen. Det ger perspektiv, överblick och sammanhang.

Det blir ett lyft i vardagen. Dialogerna skapar glädje och framåtanda.

De fyra kommunerna i reportagen är alla olika och löser sina uppgifter på olika sätt. Men diskussionerna visar att tanke och handling har spunnits med samma röda trådar, trådar som bl.a. innebar respekt för de ungas självaktning och egenvärde.

DE FEM RÖDA TRÅDARNA

Denna inspirationsskrift vill visa på dialogens betydelse för skolans utveckling. Vi har fritt använt de tusentals ord som har sagts av alla dem som deltagit i dessa dialoger och sorterat dem i fem aspekter, de fem röda trådarna.

Verklighetsanknytning

Den första röda tråden handlar om hur viktigt det är att skolan är vaken för det stora inlärningsrummet. Klassrummet, med sin undervisning och sina böcker, måste vara knutet till den verklighet som skolan är en del av. Men behöver skolan verkligen en-

RÖDA TRÅDAR

gagera sig i världen utanför? Svaret är entydigt; skolan kan inte fungera om inte kontakten med världen utanför är tydlig och bra. Men en utvidgning av det traditionella rummet är inte en verksamhet som går på räls. Den kräver kloka skolledare och lärare, en kraftfull pedagogik och tänkande skolor.

Delaktighet och inflytande

Den andra röda tråden handlar om delaktighet och inflytande, det postmoderna pedagogiska mantrat. Även här dyker ifrågasättarna upp. Behöver vi detta? Ska vi ägna tid åt att arbeta tillsammans i arbetslag och planera mera ihop med eleverna? Svaret är tydligt även här; vi är på väg in i en tid som århundradets antropolog Margareth Mead beskriver som en tid då de unga är de som har mest känsla för vad som blir bäst i framtiden. Delaktighet och inflytande bland alla berörda; elever, föräldrar, lärare och skolledare, är därför värt en kontinuerlig dialog.

Struktur och systematik

Den tredje röda tråden pekar på betydelsen av att gå systematiskt tillväga i sitt förbättringsarbete. Spontana idéer och snabba insatser kan ge goda resultat, men för att nå långsiktig och varaktig förändring krävs en genomtänkt strategi, effektiva arbetsgrupper och konsekvent granskning av resultaten.

Forskningsanknytning

Den fjärde röda tråden handlar om det forskande partnerskapet. Att forskare och praktiker börjar prata med varandra. Då händer något som den extremt distanse-rade samhällsforskningen aldrig kommer att uppnå: De lär sig att lära tillsammans. Den här processen har gett oss en ännu större tilltro till dialogens betydelse för skolutveckling!

Spridning

Den femte röda tråden handlar om vikten av att sprida våra tankar och det vi kommer fram till när vi möts i små och stora dialoger. Skolorna berättar om vad de gör för att andra ska få ta del av deras kunskaper och insikter. De vill inte hålla sina framgångsrecept för sig själva, utan delar generöst med sig till andra i sitt nätverk.

Litteraturtips

Myndigheten för skolutveckling har publicerat översikter om matematikundervisning, läs- och skrivutveckling samt om gransknings- och förbättringsarbete i skolväsendet. Syftet med översikterna är att med utgångspunkt i aktuell forskning och beprövad erfarenhet presentera en grundläggande kunskapsbas om respektive område.

VILL DU VETA MERA?

Baskunnande i matematik

Översikten omfattar tre delar som ur olika perspektiv problematiserar synen på baskunnande i matematik – igår, idag och i samband med bedömningar av elevers prestationer. De olika delarna kan läsas oberoende av varandra.

I huvudartikeln ges argument för införandet av begreppet kunnande som mer relevant än de mer traditionella begreppen kunskaper och färdigheter och baskunnande i matematik belyses ur tre olika (och annorlunda) aspekter: som ett livsprojekt, som en ämneskompetens och som ett ämnesinnehåll.

Översikten innehåller även en bibliografi som på ett överskådligt sätt presenterar aktuell och användbar litteratur med fokus på baskunnande i matematik.

Beställning: Liber Distribution 162 89 Stockholm.

Tfn: 08-690 95 76, fax: 08-690 95 50

E-postadress: skolutveckling@liber.se

Best. nr U03:013

Att läsa och skriva

Översikten handlar om läsande och skrivande, men också om språk, språkutveckling och kommunikation i vidare bemärkelse.

Översikten baseras på aktuell forskning och beprövad erfarenhet, men det är inte fråga om en vetenskaplig forskningsöversikt i traditionell bemärkelse. Vissa texter är mer teoretiska, medan andra är mer praktiskt-pedagogiskt inriktade. Nyttواسpekten har prioriterats högt.

I översikten behandlas läs- och skrivförmåga ur ett samhälleligt perspektiv, läsande och skrivande i skolans styrdokument, språk och kommunikation, hur barn lär sig läsa och skriva, modersmål och svenska som andraspråk, läs- och skrivsvårigheter samt hur den pedagogiska praktiken – lärmiljöerna – bör utformas för att utveckla barns läsande och skrivande och förebygga uppkomsten av läs- och skrivsvårigheter.

Översikten avslutas med en omfattande bibliografi med lästips för den som vill veta mera.

Beställning: Kunskapsöversikten finns som pdf-fil på

www.skolutveckling.se

Att granska och förbättra kvalitet

Översikten handlar om hur man i kommunen eller på den lokala enheten systematiskt granskar de egna insatserna i förhållande till resultaten, och hur interna förbättringssystem kan byggas upp så att effektiva arbetsformer leder till långsiktig och varaktig förbättring.

Översikten innehåller bl.a. avsnitt om att utveckla kvalitet och om skolkulturer och skolförbättringsstrategier. Kvalitetsredovisningars roll i kvalitetsutvecklingsarbetet belyses ingående och det finns en checklista för bedömning av gransknings- och förbättringssystem som kan användas som underlag för självvärdering i kommunen eller på den lokala enheten. En omfattande litteraturförteckning ingår liksom en ord- och begreppslista som förklarar och definierar aktuella begrepp inom området.

Det finns också en separat studiehandledning till boken. Den är tänkt att underlätta för gemensamma diskussioner och ställningstaganden i det lokala arbetet med kunskapsöversikten. Studiehandledningen kan användas som underlag för studiecirklar/seminarier om kvalitetsutveckling med politiker, lärare, skolledare och föräldrar eller som återkommande inslag i nämndsammanträden, rektorskonferenser och arbetslagsträffar mm.

Beställning: Liber Distribution 162 89 Stockholm.

Tfn: 08-690 95 76, fax: 08-690 95 50

E-postadress: skolutveckling@liber.se

Best. nr U03:011

Myndigheten för skolutveckling startade sin verksamhet den 1 mars 2003. Därmed har staten koncentrerat kraft och resurser för att inspirera och stödja utveckling av barns, ungas och vuxnas lärande.

Myndigheten stödjer kommuner och andra huvudmän i deras arbete med utveckling av verksamheten så att nationellt fastställda mål och likvärdighet uppnås. Genom generella och riktade utvecklingsinsatser inom områden som är nationellt prioriterade och områden där analyser tyder på ett utvecklingsbehov bidrar Myndigheten till ökad måluppfyllelse och resultatförbättring. Arbetet utgår från forskning och beprövad erfarenhet om såväl utbildningsinnehåll som skolförbättring.

Insatser för att höja måluppfyllelsen kring basfärdigheter samt att förbättra utbildningsvillkoren i segregerade miljöer är exempel på nationellt prioriterade utvecklingsområden. Både riktade och generella insatser för att stödja kvalitetsarbetet i alla verksamhetsformer förekommer. Utvecklingsinsatserna sker i nära samarbete och dialog med kommuner och övriga skolhuvudmän.

Myndigheten ansvarar också för rektorsutbildningens övergripande planering och utvärdering.

Vid genomförandet av verksamheten används olika utvecklingsstödjande arbetsmetoder, som t.ex. utvecklingsdialog, nätverksstöd, webbkommunikation mm. Myndigheten söker nya lösningar och strävar efter att utveckla samarbetet med andra aktörer, t.ex. regionala utvecklingscentrum.

Från och med den 1 mars 2003 är det Myndigheten för skolutveckling som ansvarar för arbetet med utvecklingsdialoger.

Dialog i verkligheten

– på jakt efter röda trådar

”Allt utvecklingsarbete startar i vardagen.”

Citatet ovan är ett av många kloka uttalanden som gjorts när lärare, skolledare och representanter för Myndigheten för skolutveckling har träffats i utvecklingsdialoger. I publikationen *Dialog för utveckling*, (ISBN 91-89314-69-7) som gavs ut i början av 2002, beskrevs arbetssättet med utvecklingsdialoger. Den skrift du nu håller i handen är fortsättningen på Dialog för utveckling.

Den här gången vill vi visa hur utvecklingsarbetet kan ta sig uttryck i fyra olika kommuner och skolor som samarbetar genom dialoger med Myndigheten för skolutveckling. Professor Tom Tiller från Tromsö universitet hjälper dig som läsare att se sammanhang och fokusera på några viktiga faktorer för skolutveckling; verklighetsanknytning, delaktighet, struktur, forskningsanknytning och spridning.

Det är vår förhoppning att boken *Dialog i verkligheten* ska inspirera till skolutveckling och användas i diskussioner om likheter och olikheter i skolors förutsättningar.

MYNDIGHETEN FÖR
SKOLUTVECKLING